

17/2018

Näkökulmia ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja poliittisen päätöksenteon tueksi.

Ikääntyneiden ja erityisryhmien asumisessa kaivataan uudenlaista yhteistyötä

Nordic Healthcare Group Oy, Aalto-yliopisto ja BDO Consulting Oy

Ikääntyneiden ja erityisryhmiin kuuluvien kotona asumista voidaan jatkossa lisätä vain maakunnan ja kuntien yhteistyöllä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon (sote-) uudistuksessa kotona asumista tukevien palvelujen ja asumispalvelujen järjestämisvastuu siirtyy maakunnille, kun taas kunnilla säilyvät asumiseen, kaavoitukseen, maankäyttöön ja lähipalveluihin liittyvät tehtävät sekä päävastuu asukkaidensa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä.

Asumisen ja asumispalvelujen kehittäminen valtakunnallisten tavoitteiden mukaisesti edellyttää toimenpiteitä sekä kunnilta että maakunnalta. Kumpikaan ei voi onnistua tehtävässään yksin – tarvitaan siis yhteistyötä. Selvityksen päätavoitteena oli tehdä ehdotus, millaisia toimintamalleja ja yhteistyökäytäntöjä maakunnan ja kuntien välille kannattaa muodostaa, jotta sekä asuminen että palvelut voidaan toteuttaa asiakaslähtöisesti ja asukkaiden tarpeisiin perustuen, mutta samalla kustannustehokkaasti.

Selvityshankkeeseen osallistettiin lähes sata asiantuntijaa eri sektoreilta ja toimialoilta. Haastattelujen, kyselyn ja työpajatyöskentelyn pohjalta muodostettiin 11 ehdotusta yhteistyömalleiksi. Tärkeimpiä yhteistyön kehittämisalueita ovat maakunnan ja kuntien yhteisen strategisen suunnittelun mahdollistavat yhteistyörakenteet sekä asumisessa että palveluissa, tarvelähtöinen ja tietoon pohjautuva palveluverkon suunnittelu sekä asiakastason yhteistyöprosessit asuminen ja asumisen tuen järjestämisessä.

ASUNTO, ASUINYMPÄRISTÖ JA PALVELUT SOVI- TETTAVA YHTEEN IHMISEN TARPEISTA LÄHTIEN

Sote-uudistus muuttaa merkittävästi asumisen ja asumispalvelujen järjestämistä, sillä vastuut ja tehtävät jakautuvat eri tahoille. Uudistuksen yhteydessä tulee varmistaa, että saavutetaan uudistukselle asetetut tavoitteet ihmisten hyvinvointi- ja terveyserojen kaventumisesta, palvelujen yhdenvertaisuuden ja saatavuuden parantumisesta sekä kustannusten hillitsemisestä.

Ikääntyneiden ja erityisryhmien asumisessa keskeisenä tavoitteena on kotona asumisen vahvistaminen. Tämä edellyttää jatkossa aktiivista yhteistyötä kuntien ja maakunnan välillä sekä asumisen, asuinympäristöjen, kotona asumista tukevien palvelujen että asumispalvelujen kehittämiseksi. Kotona asumista tulisi tukea yksilöllisesti ja tuen muodot valita asiakkaan tarpeiden pohjalta. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi esteettömyyden edistämistä kotona ja asuinympäristössä, palvelujen saavutettavuuden parantamista tai yhteisöllisyyden ja osallistumisen mahdollisuuksien lisäämistä (Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunta 2010, Mielenterveys- ja päihdetyön yhteistyöverkosto 2013, STM ja Kuntaliitto 2013). Kunnilla on tässä merkittävä rooli asumiseen ja kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseen liittyvien tehtäviensä takia. Kunnat ovat kuitenkin riippuvaisia maakunnan tuottamista asumisen tuen palveluista ja asumispalveluista. Maakunnat puolestaan tarvitsevat jatkossa kuntien tukea esimerkiksi rakennushankkeiden edistämisessä ja lähipalveluiden kehittämisessä. Kotona asuvien osuuden lisääminen ei onnistu, mikäli asunnot ja asuinympäristöt palveluineen eivät vastaa ikääntyneiden ja erityisryhmiin kuuluvien tarpeita.

Tällä hetkellä asumisen ja asuinympäristöjen suunnittelu sekä kotona asumista tukevien palvelujen ja asumispalvelujen suunnittelu tapahtuvat melko erillisinä prosesseina ja niistä vastaavat kunnan eri toimialat (Kuva 1). Molempiin prosesseihin liittyy kuitenkin kohtia, joissa toimialojen välinen yhteistyö on välttämätöntä. Jatkossa toimijoiden välinen etäisyys kasvaa, kun sote-palvelujen rahoitus, suunnittelu ja kehittäminen siirtyvät maakuntien vastuulle. Uuden järjestelmän toimivuus riippuu pitkälti siitä, saadaanko kuntien ja maakunnan välinen yhteistyö toimimaan.

Kuva 1. Yhteistyötarpeet asumisen ja palvelujen kehittämisessä.

Sote- ja maakuntauudistus luo asumisen ja asumispalvelujen järjestämiseen politiikan näkökulmasta haasteita sekä yhteistyötarpeita.

- Sote-palvelujen järjestämis- ja rahoitusvastuun siirtymisen myötä kunnilta poistuu suora taloudellinen kannustin palvelurakenteen keventämiseen sekä asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen: jos kunta ei onnistu hyvinvoinnin ja kotona asumisen edistämässä, maakunta rahoittaa asukkaiden tarvitsemat sote-palvelut. Tarvi- taan keinoja, jotka kannustavat kuntia toteuttamaan maakunnan ja valtakunnan tason asumiseen ja asuinympäritöihin liittyviä tavoitteita.
- Kunnallinen päätöksenteko vaikuttaa nykyisin palvelujen kehittämiseen, esimerkiksi laitoshoidon purkuun ja palveluasuntojen rakentamiseen. Jatkossa maakunta voi tehdä palveluiden suhteen itsenäisiä päätöksiä, mutta asumiseen liittyvissä kysymyk- sissä kuntien päätökset vaikuttavat maakunnan mahdollisuuksiin vähentää raskaita palveluja. Muutosten läpivienti vaatii laaja-alaista ja yhteistä asumiseen ja asumispal- veluihin vaikuttamista.
- Asumiseen, asumisen tukemiseen ja asumispalveluihin liittyvien toimijoiden kenttä on laaja. Maksajia ja toteuttajia on monia, ja lisäksi asumiseen vaikutetaan sekä kunta- että maakuntatason politiikalla. Tämä asettaa haasteen tulevien yhteistyömallien or- ganisoinnille ja toimivuudelle.
- Isoissa kaupungeissa on tehty enemmän kuin sosiaalihuoltolaki vaatii sosiaalisten on- gelmien ratkaisemiseksi esimerkiksi asunnottomuuden hoidossa. Jatkavatko kunnat nykyistä toimintatapaa ja mikä on maakunnan rooli sosiaalisten ongelmien hoitami- ssa ja ehkäisemisessä?
- Sote-uudistukseen liittyvä valinnanvapaus tulee vaikuttamaan myös kotiin annettaviin palveluihin sekä asumispalveluihin. Tämän hetken lakiluonnoksen (HE 16/2018 vp) mukaan maakunnan liikelaitoksen olisi tarjottava asiakasseteliä esimerkiksi kotipalve- lujen, kotihoidon ja asumispalvelujen saamiseksi. Lisäksi osa ikääntyneistä ja erityis- ryhmiin kuuluvista voisi jatkossa valita yksityisesti tuotettuja palveluja henkilökohtaisen budjetoinnin kautta. Maakunnan on pystyttävä huolehtimaan palvelujen saatavuudesta ja valinnan mahdollisuudesta kaikissa maakunnan kunnissa ja sen erilaisilla alueilla. Maakunnalla tulee olla riittävät keinot ohjata asumispalvelujen palveluverkon kehitty- mistä.

TUTKIMUKSEN AINEISTO JA MENETELMÄT

Selvityksen toteutus noudatti grounded theory -menetelmää, jossa kerätään kirjallisuuden, haastatteluiden ja asiantuntijanäkemyksen kautta aineistoa ja luodaan sen perusteella tilanne- kuvaa ja ehdotuksia. Lopputuloksena luotiin toimintamalleja yhteistyöhön maakuntien ja kun- tien välillä. Tässä hyödynnettiin kokemuksia nykyisistä toimintamalleista eri viranomaistahojen ja organisaatioiden välillä. Kokemuksia kerättiin sekä kunnista, kuntayhtymistä että ulkomailta. Selvitystä varten tehtiin asiantuntijahaastatteluja, sähköinen kysely kuntien ja peruspalvelukun- tayhtymien sote-virkamiesjohdolle sekä asumisesta ja yhdyskuntasuunnittelusta vastaaville virkamiehille, kirjallisuuskatsaus aiemmasta tutkimus- ja selvitystyöstä sekä kehitettiin yhteis- työmalleja työpajatyöskentelyssä. Selvityksen tekemiseen osallistettiin yhteensä lähes sata asiantuntijaa eri sektoreilta ja toimialoilta.

TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Kotona asuminen muodostuu kolmesta eri tarkasteltavasta osa-alueesta: asunnosta tilana, kodista osana asuinympäristöä sekä palveluista, jotka tukevat kotona asumista. Kotona asumisen tuen (sisältäen kotiin vietävät palvelut, omaishoidon ja perhehoidon) rinnalla tarkasteltiin lisäksi asumispalveluita.

Keskeisiä tahoja asumisen ja asumispalvelujen järjestämisessä ovat sosiaalitoimen (vanhus-, vammais- sekä päihde- ja mielenterveyspalveluiden), kunnan vuokratyöyhtiön tai asuntotoimen sekä kaavoituksen- ja maankäytön johto ja henkilöstö. Olennaisimmat yhteistyön rajapinnat liittyvät asuntopolitiikan ja asumisen strategian suunnitteluun, nykyisen asuntokannan kehittämiseen, palveluasuntojen rakentamiseen suunnitteluun sekä asiakastason yhteistyöhön kunnan vuokratyöyhtiön ja sote-palvelujen tuottajan välillä.

Kunnat tarvitsevat maakunnan tukea asuinympäristöjen kehittämisessä.

Yhdyskuntasuunnittelu vaikuttaa merkittävästi ikääntyneiden ja erityisryhmien asumiseen (muun muassa asuinympäristöjen esteettömyys, lähipalvelujen saavutettavuus ja asuntojen hintataso). Myös valtion tukeman asuntotuotannon suunnittelu paikallisesti nähdään keskeisenä keinona kotona asumisen mahdollistamiseksi. Selvityksen kyselyyn vastanneista sote-toimialan edustajista kuitenkin vain hieman yli kolmannes sanoo, että sote-toimiala osallistuu vuokra-asuntotuotannon suunnitteluun. Kuntien välillä on isoja eroja, miten hyvin erityisryhmät ja ikääntyneet näkyvät asuntopoliittisissa ohjelmissa ja strategioissa. Ideaalitalanteessa maakunnassa on yhteisesti laadittu asumisen strategia. Kuntien tehtävä on kuitenkin jatkossakin huolehtia asumisesta ja asuinalueiden kehittämisestä.

Sote-palvelujen järjestäjän tulee olla mukana suunnittelemassa, minne ja millaisia valtion tukemia asuntokohteita toteutetaan kullakin paikkakunnalla. Maakunnalla on tieto kotona asumista tukevien palvelujen sekä hyvinvointia ja terveyttä edistävien toimien tarpeista. Yhteisessä asuntotuotannon suunnittelussa voidaan sopia myös sote-palvelujen asiakkaiden käyttöön korvamerkittyjen asuntojen määrästä ja taloudellisen riskin jaosta maakunnan ja kunnan välillä. Suunnitteluyhteistyötä tarvitaan sekä strategian laadinnassa että yksittäisissä rakennus- ja kehityshankkeissa. Yhteistyöllä tavoitellaan esteettömyyden, yhteisöllisyyden ja turvallisuuden lisäämistä jokaisessa kunnassa. Tähän pyritään korjaamalla nykyisiä asuntoja sekä toteuttamalla uudenlaisia asumis- ja palvelukonsepteja kuten palvelukortteleita, palvelualuemalleja ja asuntoverkostoja.

Kotona asumisen lisäämiseksi tarvitaan vuokra-asuntoja, mutta asuntojen tarjonta ei tällä hetkellä vastaa tarvetta.

Kuntien vuokra-asuntojen tarjonta ei vastaa erityisryhmien tarpeita. Suurimmat haasteet tavallisissa vuokra-asunnoissa liittyvät asuntojen esteettömyyteen, sijaintiin sekä asuntojen määrään. Erityisryhmiin kuuluvien asiakkaiden on toisinaan muita vaikeampi saada asuntoja (muun muassa vuokratyöyhtiön tai häiriöiden vuoksi).

Jotta erityisryhmille soveltuvien asuntojen puute ei olisi esteenä raskaiden asumispalveluiden vähentämiselle, on luotava toimintamalli, jolla riski jaetaan vuokranantajien ja maakunnan sote-palvelujen järjestäjän kesken. Maakunnan ja kuntien välille tarvitaan yhteistyötä myös asuntojen erityisryhmille soveltuvuuden edistämiseksi. Molempia tahoja tarvitaan sekä nykyisen

asuntokannan kehittämisessä (mukaan lukien omistusasunnot), uudenlaisten asumisen ja palvelut yhdistävien kokonaisuuksien rakentamisessa että asuntotuotannon ja asuinalueiden suunnittelussa paikallisesti.

Asuntojen välivuokraus sote-palvelujen asiakkaille on yleistä, mutta käytännöt vaihtelevat kunnittain. Maakuntamalliin siirryttäessä välivuokrauskäytännöt muuttuvat. Muutoksen yhteydessä maakuntaan tarvitaan yhtenäinen työnjako maakunnan ja kuntien välillä välivuokrauksessa. Muutosvaiheessa tulee varmistaa, ettei asiakkaiden asuminen häiriinny mahdollisten vuokrasopimusten siirron takia.

Vastuunjaosta asumisen tukemisessa on sovittava maakunnallinen linja: mikä kuuluu kunnalle, mikä vuokranantajalle ja mikä maakunnalle.

Asumisen tuki ja kotiin vietävät palvelut ovat keskeinen keino kotona asumisen mahdollistamiseksi. Asumisen tuki voidaan toteuttaa eri tavoin, ja myös siihen liittyvä vastuu vaihtelee. Asumisen tuen järjestämiseen on sovittava maakunnallinen linja: mikä kuuluu kunnalle, mikä vuokranantajalle ja mikä maakunnalle. Vastaavasti on määriteltävä toimintatavat ja vastuut asukkaille itselleen sekä työntekijöille. Esimerkiksi maakunnan sote-palvelujen järjestäjän vastuulla olevaa asiakasohjausta ja siihen liittyvää neuvontaa tekevien henkilöiden sekä kuntien tai vuokratyöyhtiöiden asumisneuvonnan työntekijöiden tulisi tuntea asumisen tuen mahdollisuudet sekä tietää toistensa vastuut.

Palveluasumisen lisärakentamisen tulee perustua tarvepohjaiseen, maakunnallisen palveluverkon suunnitteluun.

Myös asumispalveluissa toimialojen yhteisen suunnittelun puute nähdään keskeisenä haasteena. Tieto toisen osapuolen tarpeista ja suunnitelmista ei välity riittävän ajoissa. Maankäytön ja kaavoituksen suunnittelun aikajänne on huomattavasti pidempi kuin sote-palvelujen suunnittelussa. Tämän ratkaisemiseksi maakunnissa tarvitaan säännöllisiä foorumeja tai muita toimintatapoja, jotka mahdollistavat sosiaali- ja terveystieteiden ja kuntiin jäävien toimintojen välisen yhteisen suunnittelun sekä jatkuvan tietojen vaihdon. Yhteistyötä tarvitaan strategisen tason suunnittelussa, rakennus- ja kehityshankkeiden suunnittelussa sekä asumista tukevien palvelujen suunnittelussa.

Yritykset ja kolmas sektori tuottavat paljon asumispalveluita. Tällä hetkellä yksityiset palveluntuottajat rakentavat lisää palveluasumista omalla riskillä ja kunnat antavat niille siihen mahdollisuuden. Asumispalvelujen lisärakentamisen olisi kuitenkin hyvä perustua huolellisesti tehtyyn tarveharkintaan. Tarveharkinnan tekemisestä vastaa maakunta. Maakunnan tulee myös huolehtia palveluiden saatavuudesta eri puolilla maakuntaa.

YHTEENVETO TOIMENPIDE-EHDOTUKSISTA

Selvitystyön perusteella muodostettiin yhteensä 11 ehdotusta maakuntien ja kuntien väliselle yhteistyölle. Ehdotuksia tehtiin sekä johdon strategisen tason suunnittelun että operatiivisen, asiakastason yhteistyön kehittämiseen. Tärkeimpiä kehittämisalueita ovat maakunnan ja kuntien yhteisen strategisen suunnittelun mahdollistavat yhteistyörakenteet sekä asumisessa että palveluissa, tarvelähtöinen ja tietoon pohjautuva palveluverkon suunnittelu sekä asiakastason yhteistyöprosessit asumisen ja asumisen tuen järjestämisessä. Selvityksessä tunnistettiin

useita – lähinnä kunnissa käytössä olevia – yhteistyömalleja, joita voidaan soveltaa maakuntien ja kuntien välillä. Mahdollisia yhteistyön organisointitapoja ovat erilaiset poikkihallinnolliset työryhmät, strategiatyöryhmät, säännölliset kahdenväliset tapaamiset, yhteistyö hankkeissa, henkilökohtainen yhteistyö sekä sovitut toimintatavat ja prosessit. Jokaiseen alla kuvattuun yhteistyön kehittämisalueeseen on ehdotettu näihin olemassa oleviin yhteistyömalleihin perustuvia toteutustapoja.

Ehdotus 1: Yhteistyö maakunnallisen erityisasumisen strategian luomiseksi

Yhteistyön tavoite	Luoda visio sekä strategiset linjaukset ikääntyneiden ja erityisryhmien asumisen kehittämiseksi. Nämä linjaukset ohjaavat kuntien kaavoitusta sekä asumisen kehittämistä yhdessä maakunta-kaavan kanssa.
Keskeiset osallistujat	<ul style="list-style-type: none"> • Kuntien asuntotoimen ja vuokratyöryhmien johto, kaavoituksesta ja maankäytöstä vastaavat johtajat • Maakunnan ikääntyneiden ja erityisryhmien palvelujen järjestämisestä vastaava johto • Poliittiset päättäjät kunnissa ja maakunnassa
Malli toteuttamistavasta ja esimerkkejä	Maakunnallinen strategiatyöryhmä, joka määrittää asumisen linjaukset esimerkiksi viiden vuoden välein. <ul style="list-style-type: none"> ➢ Seudullinen asuntostrategia, maakunnallinen erityisasumisen toimeenpano-ohjelma, suurten kaupunkien asumisen strategiatyö

Ehdotus 2: Yhteistyö ikääntyneiden ja erityisryhmien huomioimiseksi asuinalueiden suunnittelussa

Yhteistyön tavoite	Ikääntyneiden ja erityisryhmien asumista ei tule tarkastella erillisenä, sillä siihen vaikutetaan kunnan yhdyskuntasuunnittelun kautta. Yhteistyön tavoitteena on varmistaa, että ikääntyneiden ja erityisryhmien tarpeet tulevat huomioituiksi asuinalueiden suunnittelussa.
Keskeiset osallistujat	<ul style="list-style-type: none"> • Kuntien asuntotoimen ja vuokratyöryhmien johto, kaavoituksesta ja maankäytöstä vastaavat johtajat sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuhenkilö • Maakunnan ikääntyneiden ja erityisryhmien palvelujen järjestämisestä vastaava johto • Vanhus- ja vammaisneuvostot sekä kunnan poliittiset päättäjät
Malli toteuttamistavasta ja esimerkkejä	Poikkihallinnolliset suunnittelutyöryhmät kaavoitus- ja aluekehityshankkeissa. <ul style="list-style-type: none"> ➢ Tiivis yhdessä työskentely muutosten suunnittelussa, palveluverkon suunnitteluyhteistyö, kuntien nykyiset asumisen ja kaavoituksen suunnittelutyöryhmät

Ehdotus 3: Yhteistyö asuntokannan ja asuinympäristöjen kehittämiseksi kunnissa

Yhteistyön tavoite	Esteettömyyden, yhteisöllisyyden ja turvallisuuden lisääminen nykyisessä asuntokannassa ja asuinympäristöissä korjausrakentamisen avulla sekä edistämällä erilaisten palvelukorttien, palvelualuemallien, asuntoverkoston ja asumis- ja palvelukonseptien käyttöönottoa kunnissa.
Keskeiset osallistujat	<ul style="list-style-type: none"> • Kuntien asuntotoimen ja vuokratyöryhmien johto, kaavoituksesta ja maankäytöstä vastaavat johtajat sekä kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuhenkilöt • Maakunnan ikääntyneiden ja erityisryhmien palvelujen järjestämisestä vastaava johto • Vanhus- ja vammaisneuvostot • Lisäksi konsultoidaan Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARAA ja muita asiantuntijoita
Malli toteuttamistavasta ja esimerkkejä	Maakuntatasoinen koordinoiva työryhmä sekä kuntakohtaiset alatyöryhmät, jotka vastaavat paikallisesta selvityksestä ja kehittämistyöstä sekä paikallisten verkostojen koordinoinnista. <ul style="list-style-type: none"> ➢ Seniori- ja yhteisöasumisen työryhmä, alueelliset hissityöryhmät

Ehdotus 4: Yhteistyö vuokra-asumisen järjestämisessä

Yhteistyön tavoite	Sote-palvelujen asiakkaille löydetään asuntoja paremmin, mikäli tieto asiakastarpeista sekä käytettävissä olevista asunnoista siirtyy toimijoiden välillä sujuvasti ja ennakoivasti
Keskeiset osallistujat	<ul style="list-style-type: none"> • Asuntotoimi ja vuokratyöryhmä • Kotiin vietävien palvelujen tuotanto • Asiakasohjaus (maakunnan järjestäjätalon edustajana)
Malli toteuttamistavasta ja esimerkkejä	Säännölliset tapaamiset eri organisaatioiden työntekijöiden kesken sekä konsultaatioyhteistyöt

Ehdotus 5: Yhteistyö yhteisen suunnitelman laatimiseksi maakuntaan erityisryhmille soveltuviin vuokra-asuntojen saamiseksi

Yhteistyön tavoite	Sovitaan maakunnan yhteiset tavoitteet sote-palvelujen asiakkaiden käytössä olevien asuntojen määrästä sekä periaatteet asuntoihin liittyvän taloudellisen riskin jaosta sekä vastuista asumisen tuen järjestämisessä.
Keskeiset osallistujat	<ul style="list-style-type: none"> • Kuntien asuntotoimen ja vuokratyöyhtiöiden johtajat • Keskeisten yksityisten ja 3. sektorin vuokranantajien edustajat • Maakunnan ikääntyneiden ja erityisryhmien palvelujen järjestämisestä vastaava johto • Poliittiset päättäjät
Malli toteuttamistavasta ja esimerkkejä	<p>Säännölliset maakunnan alueen kuntien yhteiset suunnittelutapaamiset esimerkiksi 2-4 kertaa vuodessa sovitun vuosikellon mukaisesti.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➢ Suunnitelma asuntojen saatavuuden turvaamiseksi, seurataan suunnitelman toteutumista ja laaditaan/päivitetään työnjako ja riskinjako "taulukkoa". ➢ Vastuunjakotaulukko asiakasohjauksen, aikuissosiaalityön, tuetun asumisen palveluntuottajan ja vuokranantajan välillä

Ehdotus 6: Yhteistyö erityisryhmille tarkoitetun valtion tukeman asuntotuotannon suunnittelemiseksi kunnissa

Yhteistyön tavoite	Ikääntyneille ja erityisryhmille tarkoitettujen valtion tukemien asuntokohteiden kokonaisuus kunnan alueella suunnitellaan yhteistyössä sote-palvelujen järjestäjän kanssa, jolloin kotiin vietävien palvelujen ja asuntojen suunnittelu tapahtuu koordinoitusti
Keskeiset osallistujat	<ul style="list-style-type: none"> • Kunnan kaavoitus ja maankäyttö sekä asuntotoimi • Rakennuttajat (yksityiset ja kunnalliset) • ARA • Maakunnan ikääntyneiden ja erityisryhmien palvelujen järjestäjän edustus • Vanhus- ja vammaisneuvostot
Malli toteuttamistavasta ja esimerkkejä	Vuosittaiset kuntakohtaiset suunnittelutapaamiset, joilla ohjataan valtion tukeman asuntotuotannon kokonaisuutta kunnan alueella. Lisäksi hankekohtainen tiivis käytännön tason yhteistyö hankkeen, rahoituksen ja rakennussuunnittelun edistämiseksi

Ehdotus 7: Yhteistyö maakunnan strategiatyössä palvelujen kehittämiseksi

Yhteistyön tavoite	Yhteinen visio ja strategia hyvinvoinnin edistämiseksi, ikääntyneiden ja erityisryhmien palveluiden sekä kotona asumisen tuen kehittämiseksi. Yhteinen näkemys tavoitteista toimii pohjana sekä sote-palvelujen kehittämiseksi että kunnissa tehtävälle hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyölle.
Keskeiset osallistujat	<ul style="list-style-type: none"> • Maakunnan ikääntyneiden ja erityisryhmien palvelujen johto (sekä järjestäjä että tuottajat) • Kuntien johto sekä kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuuhenkilöt • Vanhus- ja vammaisneuvostot • Poliittiset päättäjät
Malli toteuttamistavasta ja esimerkkejä	<p>Yhteinen strategiaryhmä, maakunnan yhteiset strategiadokumentit.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➢ Esimerkiksi kuntien ja maakunnan yhteistyönä tehty yhteinen suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi

Ehdotus 8: Yhteistyö tarvelähtöisessä palveluverkon suunnittelussa

Yhteistyön tavoite	Tieto tulevaisuuden tarpeista ja suunnitteilla olevista hankkeista liikkuu eri toimijoiden välillä, jolloin maakunnallisen asumispalvelujen palveluverkon rakentamista pystytään ohjaamaan tarvelähtöisesti.
Keskeiset osallistujat	<ul style="list-style-type: none"> • Maakunnan ikääntyneiden ja erityisryhmien palvelujen järjestämisestä vastaava johto • Kuntien kaavoituksesta ja maankäytöstä vastaavat virkamiehet • Maakuntien tilakeskus
Malli toteuttamistavasta ja esimerkkejä	Maakunnallinen suunnitteluryhmä, jonka työn tuloksen syntyä yhteiset toimintatavat eri tilanteisiin – esimerkiksi tarveharkinnalle ja tonttien luovuttamiselle. Yhteistyön tulokseksi tavoitellaan käytännöllisiä prosessikuvauksia ja toimintaohjeita, jotka toimivat yhteistyötä ohjaavina työkaluina

Ehdotus 9: Yhteistyö yhtenäisen tietopohjan varmistamiseksi tiedolla johtamista varten

Yhteistyön tavoite	Maakunnallisen sote-palvelujärjestelmän johtamisen tueksi tarvitaan ajantasainen ja yhtenäinen tietopohja sekä mittarit. Yhteinen tietopohja hyödyttää myös kuntia.
--------------------	---

Keskeiset osallistujat	<ul style="list-style-type: none"> • Palveluntuottajat • Maakunnan ja kuntien tietohallinnot • Maakunnan ikääntyneiden ja erityisryhmien palvelujen järjestämisestä vastaava johto • Kuntien johto
Malli toteuttamistavasta ja esimerkkejä	Jatkuva prosessi ja työkalut tiedon keräämiseksi

Ehdotus 10: Yhteistyö asunnon ja palvelut yhteensovittavan asiakasprosessin kehittämiseksi

Yhteistyön tavoite	Asiakkaan asumisen ja palvelujen tarpeen arvioiminen pystytään tekemään kokonaisvaltaisesti ja asuminen ja sitä tukevat palvelut pystytään toteuttamaan koordinoitusti.
Keskeiset osallistujat	<ul style="list-style-type: none"> • Maakunnan ikääntyneiden ja erityisryhmien palvelut (sekä järjestäjä- että tuottajatahot) • Asiakasohjaus • Kuntien asuntotoimi ja vuokratyöryhmät sekä kuntien johto • Keskeiset yksityiset erityisryhmien asumisen vuokranantajat
Malli toteuttamistavasta ja esimerkkejä	Maakunnallinen suunnittelutyöryhmä, joka määrittää yhtenäiset periaatteet ja vastuunjaon sujuvan asiakasprosessin varmistamiseksi. Vuoropuhelu ja säännölliset tapaamiset eri organisaatioissa asiakastason työtä tekevien kesken.

Ehdotus 11: Yhteistyö neuvontatoimintojen koordinoimiseksi maakunnallisesti

Yhteistyön tavoite	Asumisen ja asumista tukevien palvelujen neuvonnan toteuttaminen ja vastuunjakon, maakunnan ja vuokra-asumisen toimijoiden tarjoamien palvelujen välillä on selkeä. Asiakas löytää avun helposti ja saa kaiken tarvitsemansa neuvonnan sujuvasti.
Keskeiset osallistujat	<ul style="list-style-type: none"> • Maakunnan ikääntyneiden ja erityisryhmien palveluiden järjestäjän edustajat sekä asiakasohjauksen edustajat • Kuntien asuntotoimen ja vuokratyöryhmien edustajat sekä kuntien johto • Kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuuhenkilöt • Vanhus- ja vammaisneuvostot
Malli toteuttamistavasta ja esimerkkejä	Maakunnallinen suunnittelutyöryhmä. Asumisneuvontatoiminta, hallituksen kärkihankkeissa kehitettävät KAAPO-mallit ja niiden yhteistyömallit asumisen ja asumispalvelujen neuvonnassa, ohjauksessa ja yhteistyössä asumisen toimijoiden kanssa.

Yhteistyön käytännön toteutustapa tulee valita yhteistyön tavoitteen, osallistujatahojen sekä tilanteen mukaisesti. Organisaatioiden johdon ja/tai poliittisten päättäjien välinen yhteistyö voidaan toteuttaa esimerkiksi säännöllisten tapaamisten ympärille muodostuvana työryhmätyöskentelynä, jolla on selkeä sisältö ja tavoite. On myös mahdollista hyödyntää yhteisiä strategiatalouksia ja muita keskustelufoorumeita. Asiakasrajapinnassa toimivien henkilöiden välisen yhteistyön tulee olla asiakastyötä tukevaa. Vuorovaikutus ja keskinäinen luottamus ovat asiakastason työssä tärkeitä, ja niiden syntymistä tukevat säännölliset tapaamiset.

Selvityshankkeen loppuraportissa esitetyt esimerkit kuntien nykyisestä poikkihallinnollisesta yhteistyöstä ja kuntayhtymien alueellisesta yhteistyöstä sekä esitetyt ehdotukset yhteistyölle luovat hyvän lähtökohdan tulevien yhteistyömallien suunnittelulle ja toteutukselle.

Viitteet

Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunta (2010) Laatusuositukset kehitysvammaisten henkilöiden asuntojen rakentamiseen vuosiksi 2010-2017 2010 [verkkoaineisto]. [viitattu 21.2.2018] Saatavissa: http://www.kvank.fi/wp-content/uploads/laatusuositukset_asuntojen_rakentamiseen_2010_2017.pdf

Mielenterveys- ja päihdetyön yhteistyöverkosto (2013). Mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumisen palvelujen laatusuositus 2013 [verkkoaineisto]. [viitattu 21.2.2018] Saatavissa: <http://mtkl.fi/wp-content/uploads/2017/06/MPNet-laatusuositus.pdf>

Sosiaali- ja terveysministeriö ja Kuntaliitto (2017). Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017-2019. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017:6.

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi, HE 16/2018 vp [verkkoaineisto]. [viitattu 19.3.2018]. Saatavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/HE_16+2018.pdf

Lisätietoja:

Tutkimusjohtaja Riikka-Leena Leskelä, Nordic Healthcare Group Oy, riikka-leena.leskela@nhg.fi

Senioriasiantuntija Anne Kaarnasaari, Nordic Healthcare Group Oy, anne.kaarnasaari@nhg.fi

Maakuntien ja kuntien yhteistyö ikääntyneiden ja erityisryhmien asumisessa ja asumispalveluissa - hanke on toteutettu osana valtioneuvoston vuoden 2017 selvitys- ja tutkimussuunnitelman toimeenpanoa.

Hankkeen ohjausryhmän puheenjohtaja:

Asuntoneuvos Raija Hynynen
Ympäristöministeriö

raija.hynynen@ym.fi

VALTIONEUVOSTON
SELVITYS- JA TUTKIMUSTOIMINTA
www.tietokayttoon.fi